EURÓPSKA KOMISIA

Brusel, 9.2.2010
KOM(2010)47 v konečnom znení

SPRÁVA KOMISIE RADE A EURÓPSKEMU PARLAMENTU

O vykonávaní smernice Rady 91/676/EHS o ochrane vôd pred znečistením dusičnanmi z poľnohospodárskych zdrojov na základe správ členských štátov za obdobie rokov 2004 až 2007

SEK(2010)118

SPRÁVA KOMISIE RADE A EURÓPSKEMU PARLAMENTU

O vykonávaní smernice Rady 91/676/EHS o ochrane vôd pred znečistením dusičnanmi z poľnohospodárskych zdrojov na základe správ členských štátov za obdobie rokov 2004 až 2007

1. ÚVOD

Cieľom smernice Rady 91/676/EHS (ďalej len „smernica o dusičnanoch“) je ochrana vôd proti priamemu alebo nepriamemu znečisteniu dusičnanmi z poľnohospodárskych zdrojov prostredníctvom niekoľkých krokov, ktoré majú podniknúť členské štáty. Ide o monitorovanie vôd (so zameraním na koncentráciu dusičnanov a trofický stav), vymedzenie znečistených vôd alebo vôd ohrozených znečistením, označenie ohrozených pásem (odtokových oblastí identifikovaných vôd) a stanovenie kódexov vhodných postupov v poľnohospodárstve a akčných programov (súbor opatrení na prevenciu a zníženie znečistenia dusičnanmi) a preskúmanie označenia ohrozených pásem a akčných programov aspoň raz za 4 roky.

Podľa článku 10 smernice o dusičnanoch sú členské štáty povinné predložiť Komisii správu aspoň každé štyri roky po oznámení smernice. Správa by mala obsahovať informácie o kódexoch vhodných postupov v poľnohospodárstve, označených ohrozených pásmach, výsledkoch monitorovania vôd a zhrnutie relevantných aspektov akčných programov zavedených v súvislosti s pásmami, ktorým hrozí znečistenie dusičnanmi.

Cieľom tejto správy je informovať Európsky parlament a Radu o stave vykonávania smernice o dusičnanoch na základe článku 11. Vychádza z informácií, ktoré poskytli členské štáty za obdobie rokov 2004 až 2007 a sú k nej priložené súhrnné mapy k zaťaženiu živinami z poľnohospodárskych zdrojov, ku kvalite vody a k označeným pásmam, ktorým hrozí znečistenie dusičnanmi, ktoré sa nachádzajú v pracovnom dokumente útvarov Komisie **(**SEC(2010)118**)**. Je to prvýkrát, čo správu predložilo všetkých 27 členských štátov[1]. Správa sa teda v zásade týka EÚ-27, no obsahuje aj porovnanie s tretím sledovaným obdobím niekdajšej EÚ-15 a niektorých nových členských štátov. Porovnanie nie je možné vykonať v prípade všetkých nových členských štátov, keďže mnohé z nich správu podávali prvýkrát[2]. Správy sa predkladali v rokoch 2008 až 2009. Niektoré členské štáty poskytli doplňujúce informácie (najmä údaje o kvalite vody) v priebehu roka 2009.

---

[1] Vrátane Rumunska a Bulharska, hoci v ich prípade to nebolo povinné. Správa Bulharska obsahovala aj údaje o kvalite vody za obdobie rokov 2000 až 2003.

[2] Cyprus, Česká republika, Estónsko a Maďarsko podali v roku 2004 správu za obdobie rokov 2000 až 2003.

2. VÝVOJ ZAŤAŽENIA Z POĽNOHOSPODÁRSTVA OD PREDCHÁDZAJÚCEHO SLEDOVANÉHO OBDOBIA

Postupné znižovanie spotreby minerálnych dusíkatých hnojív, ktoré sa začalo v 90-tych rokoch minulého storočia, sa v prípade krajín EÚ-15 počas obdobia rokov 2004 až 2007 ustálilo. Na úrovni EÚ-27 vykazuje spotreba dusičnanov mierne narastajúci trend[3]. V porovnaní s predchádzajúcim sledovaným obdobím sa celková ročná spotreba minerálnych dusíkatých hnojív v EÚ-15[4] ustálila na úrovni približne 9 miliónov ton, kým v rámci EÚ-27 narástla o 6 % (z 11,4 na 12,1 milióna ton).

Spotreba minerálnych fosforečných hnojív sa v EÚ-15 znížila o 9 %, kým v rámci EÚ-27 sa v porovnaní s predchádzajúcim sledovaným obdobím znížila len o 1 %[3].

Klesajúci trend počtu zvierat zaznamenaný v predchádzajúcom sledovanom období sa v období rokov 2004 až 2007 ustálil. Z porovnania medzi rokmi 2003 a 2007[5] vyplýva, že počet ošípaných a hydiny (okrem nosníc) sa v EÚ-15 znížil, kým počet kôz, oviec a hovädzieho dobytka sa mierne zvýšil. Počet dojníc sa v EÚ-15 zvýšil o 7,6 %. V rámci EÚ-27 bolo možné pozorovať podobný vývoj s tým rozdielom, že bol zaznamenaný výraznejší pokles počtu hydiny (okrem nosníc).

Množstvo dusíka, ktoré sa každoročne dostáva do poľnohospodárskej pôdy ako následok chovu hospodárskych zvierat, kleslo v období rokov 2003 až 2007 rámci EÚ-27 z 9,4 na 9,1 milióna ton. V rámci EÚ-15 bol zaznamenaný pokles zo 7,9 na 7,6 milióna. Medzi členskými štátmi existujú veľké rozdiely v zaťažení z poľnohospodárstva[6]. K oblastiam s vysokým zaťažením živín patria okrem iného Holandsko, Flámsko (Belgicko) a Bretónsko (Francúzsko). Členské štáty vo východnej Európe vykazujú vo všeobecnosti nižšie zaťaženie vzhľadom na menšie množstvo používaných hnojív a nižšiu hustotu hospodárskych zvierat.

V mnohých členských štátoch klesá zaťaženie povrchových vôd dusíkom z poľnohospodárstva. Relatívne zaťaženie z poľnohospodárstva však ostáva vysoké. Vo väčšine členských štátov 50 % dusíka vypúšťaného do povrchových vôd pochádza z poľnohospodárstva. Podiel zaťaženia povodí dusíkom z rozptýlených zdrojov ostáva na väčšine územia Európy vysoký[7].

3. KVALITA VODY, STAV A VÝVOJ

Monitorovacie siete

Primerané monitorovanie vôd má zásadný význam z hľadiska posudzovania kvality vody a vyžaduje si reprezentatívnu sieť na monitorovanie podzemných, povrchových aj morských vôd na celom území. Niekoľko členských štátov začleňuje monitorovanie dusičnanov do monitorovacích sietí zriadených na základe rámcovej

---

3 Pozri obrázky 1A a 1B v SWD.

4 Založené na štatistikách OECD za obdobie rokov 2003 až 2007. Databáza neobsahuje informácie o Belgicku a Írsku. Írsko poskytlo vlastné údaje.

5 Pozri tabuľku 3 SWD.

6 Pozri mapy 1 až 6 v SWD.

7 Pozri mapu 7 v SWD.

smernice o vode[8]. V predmetnom sledovanom období sa 50 % monitorovacích miest v 10 členských štátoch v databáze smernice o dusičnanoch zhodovalo s monitorovacími miestami v databáze rámcovej smernice o vode.

V EÚ-27 sa celkovo nachádza 31 000 miest odberu vzoriek z podzemných vôd a 27 000 miest odberu vzoriek z povrchových vôd. V EÚ-12 sa vyskytuje podstatne menej miest odberu vzoriek ako v EÚ-15. V prípade podzemných vôd ich je 7 000 a v prípade povrchových vôd 5 000. V porovnaní s predchádzajúcim sledovaným obdobím v EÚ-15 narástol počet miest odberu vzoriek z podzemných vôd z 20 000 na 24 000, kým počet miest odberu vzoriek z povrchových vôd ostal nezmenený (22 000). Celkový počet miest odberu vzoriek, ktoré boli v prevádzke v tomto aj v predchádzajúcom sledovanom období a vďaka ktorým je jednoduchšie vypočítať vývojový trend, predstavuje 18 000 v prípade podzemných vôd a 14 000 v prípade povrchových vôd.

Priemerná hustota miest odberu vzoriek podzemných vôd je 13,7 na 1 000 km^2. Najvyššiu hustotu vykazuje Belgicko (99 na 1 000 km^2), Malta (44 na 1 000 km^2) a Dánsko (34 na 1 000 km^2), najnižšiu Fínsko (0,2 na 1 000 km^2), Švédsko (0,4 na 1 000 km^2) a Litva (0,8 na 1 000 km^2). Väčšina členských štátov poskytla údaje monitorovania podzemných vôd pre rôzne hĺbky, od 0 až 5 m do viac ako 30 m. Niekoľko členských štátov poskytlo informácie o frekvencii monitorovania, ktorá sa pohybuje od 1 (Holandsko) po 4 monitorovania ročne (Belgicko, Francúzsko, Slovinsko a Slovensko).

Priemerná hustota miest odberu vzoriek sladkej povrchovej vody je 7,4 na 1 000 km^2 plochy pôdy. Najvyššiu hustotu vykazuje Malta (114 na 1 000 km^2), Belgicko (29 na 1 000 km^2) a Spojené kráľovstvo (36 na 1 000 km^2), najnižšiu Fínsko (0,5 na 1 000 km^2). Väčšina členských štátov, v ktorých sa nachádzajú morské vody, má aj miesta odberu vzoriek morských vôd. Frekvencia monitorovania povrchových vôd sa pohybuje od priemerne 7,4 monitorovania ročne (Rumunsko) po 26 monitorovaní ročne v prípade niektorých monitorovacích miest v Nemecku a Slovinsku.

Členské štáty poskytli georeferenčné údaje o kvalite vody, na základe ktorých bolo možné vypracovať súhrnné mapy[9] kvality vody z hľadiska znečistenia dusičnanmi a trofického stavu vôd.

Podzemné vody

V období rokov 2004 až 2007 boli v 15 % monitorovacích miest v EÚ-27 namerané priemerné koncentrácie dusičnanov nad 50 mg na liter[10], v 6 % miest to boli hodnoty 40 až 50 mg dusičnanov na liter a v 13 % miest hodnoty 25 až 40 mg dusičnanov na liter. Približne v 66 % miest na odber vzoriek podzemných vôd bola nameraná koncentrácia dusičnanov pod 25 mg na liter. V prípade EÚ-15 bola v 17 % miest nameraná koncentrácia nad 50 mg na liter, v 6 % to bola hodnota 40 až 50 mg na liter, v 15 % hodnota 25 až 40 mg na liter a v 62 % hodnota pod 25 mg na liter[11]. K oblastiam s vysokými koncentráciami dusičnanov (nad 40 mg na liter) patria časti

[8] Smernica 2000/60/ES.
[9] Pozri mapy 8 až 15 v SWD.
[10] 50 mg NO_3-/l je hraničnou hodnotou stanovenou v smernici o dusičnanoch.
[11] Pozri obrázok 2 v SWD.

Estónska, juhovýchodné Holandsko, Flámsko (Belgicko), stredné Anglicko, niektoré časti Francúzska, severné Taliansko, severovýchodné Španielsko, juhovýchodné Slovensko, južné Rumunsko, Malta a Cyprus. V niektorých miestach odberu vzoriek na pobreží Stredozemného mora boli takisto namerané relatívne vysoké hodnoty.

Vývojové trendy kvality podzemných vôd

Väčšina členských štátov, ktoré podali správu za predchádzajúce obdobie, porovnala údaje za súčasné obdobie s predchádzajúcim obdobím. Platí to aj o niektorých nových členských štátoch (Bulharsko, Cyprus, Estónsko a Maďarsko[12]). Švédsko vývojový trend neuvádza, keďže takmer všetka podzemná voda na jeho území vykazuje hodnoty pod 25 mg dusičnanov na liter a za súčasné sledované obdobie sa vyhodnotilo menej monitorovacích miest. Vývojový trend nebolo možné určiť v prípade Grécka z dôvodu chýbajúcich údajov, ani v prípade Poľska, Litvy, Lotyšska, Malty, Rumunska, Slovinska a Slovenska, keďže podávali správu po prvýkrát.

Z porovnania údajov z predchádzajúceho sledovaného obdobia[13] vyplýva, že na úrovni EÚ-15[14] prevláda nezmenený a klesajúci trend (66 % monitorovacích miest, z toho v 30 % prípadoch ide o klesajúci trend). 34 % monitorovacích miest však naďalej vykazuje narastajúci trend. V nových členských štátoch, ktoré porovnali údaje s predchádzajúcim obdobím (Bulharsko, Cyprus, Estónsko a Maďarsko), 80 % vykazuje nezmenený trend. V 11 % prípadov bol zaznamenaný klesajúci trend a v 9 % prípadov narastajúci trend. K členským štátom, v ktorých prípade narastajúci trend zaznamenalo viac ako 30 % monitorovacích miest, patrí Belgicko, Francúzsko, Španielsko, Portugalsko, Nemecko, Írsko, Taliansko a Spojené kráľovstvo. s výnimkou Írska však tieto členské štáty majú rovnaký alebo dokonca vyšší podiel miest odberu vzoriek, kde boli namerané lepšie hodnoty. Z analýzy vývojových trendov podľa triedy kvality vody vyplýva[15], že v niektorých členských štátoch podiel miest s vyššou koncentráciou ako 50 mg na liter naďalej narastá. Ide napríklad o Belgicko, Dánsko, Grécko, Španielsko, Francúzsko, Írsko, Taliansko, Holandsko a Spojené kráľovstvo. Podiel miest s vyššou koncentráciou ako 50 mg na liter klesol v Rakúsku, Nemecku, Fínsku, Luxembursku a Portugalsku. Údaje však treba interpretovať opatrne, keďže mnoho členských štátov podstatne zvýšilo hustotu monitorovacích miest, čo sa mohlo prejaviť na podiele miest podľa triedy kvality vody.

Hĺbka podzemných vôd

Hlbšie podzemné vody sú menej znečistené ako plytké podzemné vody. Koncentrácia dusičnanov nad 50 mg na liter bola najčastejšie nameraná v hĺbke 5 až 15 metrov[16].

Sladká povrchová voda

---

12 Česká republika neposkytla v správe za obdobie rokov 2000 až 2003 údaje o kvalite vody. Analýza vývojového trendu teda nebola možná.

13 Pozri obrázok 3 v SWD.

14 Okrem Švédska z uvedených dôvodov.

15 Pozri tabuľku 1 v SWD.

16 Pozri obrázok 4 v SWD.

V období rokov 2004 až 2007 boli v 21 % monitorovacích miest v EÚ-27 namerané priemerné koncentrácie dusičnanov pod 2 mg na liter, kým v 37 % miest to boli hodnoty v rozsahu 2 až 10 mg na liter. V 3% miest odberu vzoriek sa priemerná koncentrácia dusičnanov sa pohybovala medzi 40 mg na liter a 50 mg na liter. V 3 % miest bola nameraná koncentrácia nad 50 mg na liter. V rámci EÚ-15 bola v 24 % miestach odberu vzoriek nameraná koncentrácia pod 2 mg na liter. V 30% miest to bola hodnota 2 až 10 mg na liter, v 4 % miest hodnota medzi 40 až 50 mg na liter a v 4 % hodnota nad 50 mg na liter.

Najvyšší výskyt miest, kde sa namerali hodnoty pod 2 mg/l, bol vo Švédsku (97 %), v Bulharsku (76 %), vo Fínsku (59 %) a v Portugalsku (50 %). Najvyšší výskyt miest, kde boli namerané hodnoty nad 50 mg/l, bol na Malte (43 %), v Belgicku (10 %) a v Spojenom kráľovstve (7 %)[17].
Vysoké hodnoty nad 40 mg/l vykazujú najmä Anglicko, Flámsko a Bretónsko. V nových členských štátoch vykazujú zvýšené koncentrácie dusičnanov v povrchových vodách (nad 25 mg/l) časti Českej republiky a Maďarska a niekoľko oblastí v Poľsku[18].

Vývojové trendy kvality povrchových vôd

V porovnaní s predchádzajúcim sledovaným obdobím v prípade 70 % monitorovacích miest v EÚ-15 koncentrácia dusičnanov klesá alebo sa nemení. Najväčší podiel miest so zlepšujúcou sa kvalitou vykazuje Francúzsko (18 %)[19], kým v Grécku[20] a(41 %) Luxembursku (30 %) sa vyskytuje najväčší podiel miest, kde sa kvalita vody zhoršuje[21]. Taliansko a Belgicko vykazujú relatívne vysoký podiel miest, kde sa kvalita vody zlepšuje (10 % v prípade Talianska, 13 % v prípade Belgicka). Na druhej strane vykazujú porovnateľný podiel miest, kde sa kvalita naopak zhoršuje. K oblastiam, kde sa vyskytuje relatívne vysoký podiel miest s prudko stúpajúcimi koncentráciami dusičnanov, patrí západ Anglicka, Grécko a východná časť ústia rieky Pád v Taliansku[22]. V poslednej menovanej oblasti sa však vyskytuje aj relatívne vysoký počet miest, kde tieto koncentrácie prudko klesajú. Spomedzi nových členských štátov, ktoré podali správu o svojich vývojových trendoch, vykazuje najviac miest so zlepšujúcim sa vývojovým trendom Cyprus (26 %). Estónsko (10 %) naopak vykazuje najviac miest so zhoršujúcim sa vývojovým trendom[23]. Z analýzy vývojových trendov podľa triedy kvality vody[24] vyplýva, že v niektorých členských štátoch (najmä v Belgicku a Spojenom kráľovstve) naďalej narastá podiel miest odberu vzoriek s nameranými hodnotami nad 50 mg na liter. Vo Francúzsku a Taliansku sa znížil podiel miest s nameranými hodnotami nad 50 mg na liter, kým v niekoľkých členských štátoch EÚ-15 sa v prípade povrchových vôd nevyskytli žiadne hodnoty nad 50 mg na liter (ide o Rakúsko, Nemecko, Grécko, Fínsko, Írsko, Luxembursko, Portugalsko a Švédsko).

---

17 Pozri obrázok 5 v SWD.
18 Pozri mapy 11, 12 a 14 v kapitole I SWD.
19 Zníženie koncentrácií dusičnanov o aspoň 5 mg na liter.
20 Grécko poskytlo aktualizovaný súbor údajov, vzhľadom na neskoré zaslanie však nebolo možné ich posúdiť a v tejto správe sa uvádzajú pôvodne zaslané údaje.
21 Zvýšenie koncentrácií dusičnanov o aspoň 5 mg na liter.
22 Pozri mapu 13 v SWD.
23 Pozri obrázok 6 v SWD.
24 Pozri tabuľku 2 v SWD.

Údaje však treba interpretovať opatrne, keďže na podiele miest podľa triedy kvality vody sa mohla prejaviť zmenená hustota monitorovacích miest.

Trofický stav povrchových vôd

Členské štáty používali na posúdenie trofického stavu sladkých povrchových vôd rôzne kritériá, čo komplikuje porovnanie trofického stavu vôd jednotlivých členských štátov. Často používanými parametrami sú chlorofyl-a, celkový dusík, celkový fosfor a ortofosfát – 17 členských štátov použilo vo svojej správe o trofickom stave vôd jeden alebo viacero z týchto parametrov. V 40 % miest odberu vzoriek v rámci EÚ[25], ktoré poskytli údaje o trofickom stave povrchových vôd, bola voda charakterizovaná ako oligotrofická alebo ultra-oligotrofická, kým v 33 % miest odberu vzoriek bola voda charakterizovaná ako eutrofická alebo hypertrofická. Najväčší výskyt hypertrofických vôd bol zaznamenaný na Malte a v Maďarsku, najviac oligotrofických vôd vykázalo Bulharsko a Lotyšsko[26].
Nie všetky členské štáty, v ktorých sa vyskytujú morské vody, podali správu o ich kvalite, čo pomerne komplikuje hodnotenie na európskej úrovni v rámci tejto správy.

4. OZNAČENIE PÁSEM, KTORÝM HROZÍ ZNEČISTENIE DUSIČNANMI

Členské štáty sú povinné označovať na svojom území ohrozené pásma, odkiaľ odteká voda do znečistených vôd alebo vôd, ktorým hrozí znečistenie v prípade, že sa neprijmú žiadne opatrenia. Členské štáty sú tiež povinné aspoň každé štyri roky na základe výsledkov monitorovania vôd preskúmať a v prípade potreby pozmeniť pásma, ktorým hrozí znečistenie dusičnanmi. Členské štáty môžu namiesto označenia konkrétnych pásem zrealizovať akčný program na celom svojom území. Takýto celoúzemný prístup prijalo Rakúsko, Dánsko, Fínsko, Nemecko, Írsko, Litva, Luxembursko, Malta, Holandsko a Slovinsko.

39,6 % plochy EÚ-27[27] bolo označených ako ohrozené pásmo, a to vrátane oblastí členských štátov, ktoré uplatňujú celoúzemný prístup. V porovnaní s predchádzajúcim sledovaným obdobím sa celková plocha v rámci EÚ-15, ktorá bola označená ako ohrozené pásmo alebo na ktorú bol uplatnený celoúzemný prístup, zvýšila o 1 %, čo v súčasnosti predstavuje 44,6 % celkovej rozlohy EÚ-15. Najmä v Portugalsku, Belgicku a Taliansku došlo v období rokov 2004 až 2007 k zvýšeniu počtu ohrozených oblastí. Aj Španielsko označilo počas obdobia 2008 až 2009 viac ohrozených pásem.

5. AKČNÉ PROGRAMY

Členské štáty sú povinné zaviesť jeden alebo viacero akčných programov, ktoré sa uplatňujú na označené ohrozené pásma alebo (v prípade celoúzemného prístupu) na celé územie členského štátu. Súčasťou týchto akčných programov by mali byť aspoň opatrenia, ktoré sa uvádzajú v prílohách II a III k smernici o dusičnanoch a ktoré sa

---

[25] EÚ-27 okrem Cypru, Dánska, Estónska, Grécka, Talianska, Francúzska, Luxemburska, Holandska, Poľska a Spojeného kráľovstva vzhľadom na chýbajúce alebo neúplné údaje.

[26] Pozri obrázok 7 v SWD.

[27] Založené na údajoch z roku 2007, pozri tabuľku 4, obrázok 8 a mapu 16 SWD.

okrem iného týkajú období roka, keď je zakázané hnojenie, minimálnej požadovanej kapacity na skladovanie maštaľného hnoja a obmedzenia aplikácie hnojív na pôdu, ako aj v blízkosti vôd alebo na svahoch.

Všetky členské štáty zaviedli na svojom území jeden alebo viacero akčných programov a poskytli vo svojich správach údaje týkajúce sa novo zavedených akčných programov a ich zmien v dôsledku povinného pravidelného preskúmania.

Niekoľko členských štátov využilo možnosť uvedenú v smernici o dusičnanoch, podľa ktorej sa dajú pre jednotlivé pásma, ktorým hrozí znečistenie dusičnanmi, alebo časti takýchto pásem, zaviesť a uplatňovať rôzne akčné programy. Ide napríklad o Francúzsko, Portugalsko, Španielsko, Spojené kráľovstvo, Belgicko, Taliansko, Poľsko a Rumunsko.

Súčasťou väčšiny akčných programov sú povinné opatrenia, no v niektorých prípadoch je v záujme dostatočnej ochrany kvality vody voči znečisteniu dusičnanmi potrebné ich rozšírenie. Hlavné nedostatky sa týkali skladovania, vyváženého hnojenia a stanovovania období, počas ktorých je zakázané hnojiť.

Smernicou o dusičnanoch sa aplikovanie maštaľného hnoja na pôdu v označených pásmach, kde sa uplatňujú akčné programy, obmedzuje na 170 kg N/ha ročne. Táto norma je stanovená v takmer všetkých akčných programoch.

Počas predchádzajúceho sledovaného obdobia došlo k ďalšiemu zvýšeniu kapacity na skladovanie hnoja. Napriek tomu uvádzajú členské štáty nedostatočnú skladovaciu kapacitu ako jeden z najčastejších problémov pri realizácii akčných programov. Skladovacia kapacita by mala byť dostatočná na to, aby bolo možné zabezpečiť skladovanie hnoja počas období, keď je aplikácia hnoja zakázaná alebo nie je možná vzhľadom na klimatické podmienky. Ako dôvod, ktorý bráni výstavbe nových skladovacích zariadení, sa uvádza nedostatok finančných zdrojov poľnohospodárov.

Pri kontrolách sa zistilo, že väčšina poľnohospodárov do veľkej miery dodržiava opatrenia akčných programov. Pri realizácii akčných programov však boli nahlásené tieto problémy:

- Nedostatok presných záznamov poľnohospodárov o aplikácii hnoja a hnojív.
- Nízka informovanosť poľnohospodárov, najmä v prípade malých poľnohospodárskych podnikov. Mnohí takíto poľnohospodári majú ťažkosti porozumieť opatreniam akčných programov z dôvodu nedostatku vedomostí.

Niekoľko členských štátov (napríklad Rakúsko, Holandsko) v správe uvádzajú, že celková informovanosť poľnohospodárov o prírodnom prostredí sa zmenila k lepšiemu, z čoho vyplýva napríklad lepšie hospodárenie s hnojom a hnojivami.

V kapitole III pracovného dokumentu útvarov Komisie sa uvádza niekoľko príkladov pokroku, ktorý dosiahli niektoré členské štáty pri akčných programoch.

Komisia si takisto uvedomuje narastajúci záujem o iniciatívy v oblasti spracovania hnoja. V niekoľkých členských štátoch, najmä v oblastiach s intenzívnym chovom hospodárskych zvierat a vysokým nadbytkom živín sa maštaľný hnoj spracúva na

účely výroby konečných výrobkov, ktoré sú určené na vývoz a ľahko sa prepravujú, prípadne výrobkov so zmeneným pomerom živín, čo umožňuje lepšie hospodáriť so živinami a tým znižovať prebytok živín Techniky spracovania sú rôzne: od jednoduchej separácie na kvapalné a pevné frakcie po zložitejšie techniky ako sušenie, kompostovanie alebo spaľovanie pevných frakcií a biologické spracovanie, membránová filtrácia a fyzikálno-chemické postupy pre kvapalné frakcie. Tieto techniky sa často kombinujú s postupmi vyhnívania zariadeniach na výrobu energie z bioplynu. Zaujímavé sú aj iniciatívy veľkých družstiev, v rámci ktorých veľké skupiny poľnohospodárov spoločne investujú do zariadení na spracovanie hnoja. V súčasnosti takéto iniciatívy existujú najmä v Španielsku, Holandsku a Belgicku.

Treba zdôrazniť, že chovatelia hospodárskych zvierat sa čoraz viac zaujímajú o využívanie prispôsobených techník výkrmu (napríklad. používanie krmív s nízkym obsahom dusíka, viacfázový systém výkrmu pomocou krmív prispôsobených fáze rastu a pokročilé riadenie výkrmu, vďaka ktorému organizmus zvierat dokáže krmivo účinnejšie zužitkovať). Pokročilé techniky spracovania krmív prispievajú k lepšiemu zužitkovaniu krmiva a k obmedzeniu množstva vylúčených živín.

6. VÝNIMKY

Smernica o dusičnanoch obsahuje v prípade maštaľného hnoja možnosť povoliť výnimky z maximálneho množstva 170 kg dusíka na hektár ročne, pokiaľ sa preukáže, že takáto výnimka nebude mať negatívny vplyv na dosiahnutie cieľov smernice a že výnimka je založená na objektívnych kritériách (napríklad dlhé vegetačné obdobie, plodiny s vysokou spotrebou dusíka, veľa zrážok alebo pôda s vysokou schopnosťou denitrifikácie). Na povolenie výnimky je potrebné rozhodnutie Komisie, ktoré vychádza zo stanoviska Regulačného výboru pre dusičnany, ktorý Komisii pomáha pri vykonávaní smernice. Nevyhnutným predpokladom každej výnimky je jednak primerané označenie pásem, ktorým hrozí znečistenie dusičnanmi, ako aj úplný súlad akčných programov so smernicou. Výnimka platí iba počas obdobia trvania akčného programu. Zoznam výnimiek udelených k decembru 2009 sa nachádza v kapitole II pracovného dokumentu útvarov Komisie.

7. PROGNÓZA KVALITY VODY

Mnoho členských štátov poskytlo údaje k metódam (analýzy vývojových trendov a simulačné modely), pomocou ktorých sa vyhodnocujú vývojové trendy zaťaženia v poľnohospodárstve a/alebo vývoj kvality vody. Cyprus, Francúzsko, Grécko, Lotyšsko, Malta, Portugalsko, Rumunsko a Slovinsko neposkytli žiadne informácie. Írsko neposkytlo žiaden simulačný model, no uviedlo opatrenia a vývoj, ktoré sa v budúcnosti môžu pozitívne prejaviť na kvalite vody.

Rovnako ako v predchádzajúcom sledovanom období iba málo členských štátov poskytlo kvantitatívne údaje o časovom rámci, počas ktorého sa očakáva stabilizácia znečistenia alebo obnovenie kvality vody. Mnohé členské štáty poukazujú na ťažkosti s prípravou takejto prognózy. Ako príklad uvádzajú nejasnosti spojené s klimatickými podmienkami a procesom transportu dusíka v pôde, ako aj na

skutočnosť, že na zlepšenie kvality vody sú potrebné aj iné ako len čisto poľnohospodárske opatrenia.

Vo všeobecnosti sa dá konštatovať, že napriek dosiahnutým zlepšeniam kvality vody potrvá roky až desaťročia, kým sa na základe realizácie akčných programov a zmien poľnohospodárskych postupov podarí dosiahnuť úplné obnovenie kvality vody. V ojedinelých prípadoch, keď sa uvádza časový rámec zásadnej obnovy kvality vody, ide o obdobia od 4 až 8 rokov (Nemecko a Maďarsko) až po niekoľko desaťročí v prípade hlbokých podzemných vôd (Holandsko).

8. KONANIA O PORUŠENÍ PREDPISOV

Proces vykonávania smernice o dusičnanoch ešte nebol ukončený. K dôvodom patrí najmä nedostatočné označenie pásem, ktorým hrozí znečistenie dusičnanmi, a nesúlad akčných programov so smernicou. Komisia priebežne vedie rozhovory so všetkými členskými štátmi s cieľom dosiahnuť dodržiavanie a vykonávanie smernice. V súčasnosti prebiehajú 3 konania o porušení. Konanie proti Španielsku sa týka označenia ohrozených pásem a obsahu akčných programov, predmetom konaní proti Francúzsku a Luxembursku sú akčné programy.

9. SÚVISLOSŤ S INÝMI POLITIKAMI EÚ

Smernica o dusičnanoch úzko súvisí s inými politikami EÚ v oblasti vody, ovzdušia, zmeny klímy a poľnohospodárstva. Prínos úplnej realizácie týchto politík potvrdzujú skúsenosti s vykonávaním smernice, ako aj nové vedecké poznatky o synergických účinkoch opatrení akčných programov zameraných na dusičnany. Z aktuálnej štúdie[28] o integrovaných opatreniach v poľnohospodárstve na zníženie emisií čpavku vyplýva, aký významný prínos predstavuje smernica o dusičnanoch pre kvalitu ovzdušia a zníženie emisií skleníkových plynov. Ďalšie podrobnosti o politických súvislostiach možno nájsť v kapitole IV pracovného dokumentu útvarov Komisie.

10. ZÁVERY

Správa sa po prvýkrát vzťahuje na všetkých 27 členských štátov. Všetky nové členské štáty zriadili monitorovacie siete, označili ohrozené pásma a zaviedli akčné programy.

Pokiaľ ide o kvalitu podzemných vôd, 66 % miest odberu vzoriek vykazuje nezmenené alebo znižujúce sa koncentrácie dusičnanov. V 34 % miest na odber vzoriek bol však zaznamenaný nárast znečistenia dusičnanmi a v 15 % boli namerané koncentrácie dusičnanov nad hraničnú hodnotu 50 mg na liter. Plytké podzemné vody vykazujú vyššie koncentrácie dusičnanov ako hlboké vody. Najvyšší podiel kontaminovaných vôd sa vyskytuje v hĺbke 5 až 15 metrov pod povrchom.

Pokiaľ ide o kvalitu sladkých povrchových vôd, 70% monitorovacích miest vykazuje nezmenené alebo znižujúce sa koncentrácie dusičnanov. V 3 % prípadov nameraná

[28] Správa Komisie „Integrované opatrenia v poľnohospodárstve na zníženie emisií čpavku“, Altera, 2007.

koncentrácia presahuje 50 mg na liter, kým v 21 % prípadov je koncentrácia nižšia ako 2 mg na liter. V 33 % miest, kde sa monitoruje trofický stav vôd, bola voda označená ako eutrofická alebo hypertrofická. V mnohých členských štátoch došlo k zníženiu znečistenia povrchových vôd dusičnanmi v dôsledku zaťaženia z poľnohospodárstva. Napriek tomu poľnohospodárstvo naďalej veľkou mierou prispieva k znečisteniu povrchových vôd dusíkom.

V porovnaní s predchádzajúcim sledovaným obdobím možno v EÚ-15 pozorovať ďalší nárast plochy ohrozených pásem. Plocha označených pásem sa na území EÚ-15 rozšírila zo 43,7 % na 44,6 %, kým v rámci EÚ-27 predstavujú označené pásma 39,6 % (vrátane územia členských štátov, ktoré uplatňujú akčný program na celom svojom území). Z údajov o kvalite vody však vyplýva, že v niekoľkých oblastiach EÚ-15 aj EÚ-12 je na základe kritérií stanovených v smernici o dusičnanoch potrebné označiť viac pásem.

V EÚ-15 možno v porovnaní s predchádzajúcim sledovaným obdobím pozorovať ďalšie zlepšenie kvality akčných programov. V mnohých prípadoch sú však príčinou tohto zlepšenia konania o porušení. Hoci všetky členské štáty zaviedli akčné programy, niekoľko programov si vyžaduje zlepšenie v záujme dosiahnutia úplného súladu s požiadavkami smernice o dusičnanoch. Ide najmä o ustanovenia týkajúce sa budovania skladovacích kapacít, vyváženého hnojenia a stanovenia období, počas ktorých je zakázané hnojenie. Na zabezpečenie účinnej realizácie programov v praxi je potrebná dostupnosť informácií a odborná príprava poľnohospodárov, ako aj účinná kontrola programov.

V oblastiach s intenzívnym chovom hospodárskych zvierat možno pozorovať zvýšený záujem o techniky spracovania hnoja, ktoré umožňujú lepšie využitie živín. Tieto techniky sa často kombinujú s výrobou energie z bioplynu. Účinné využívanie živín má význam aj z hľadiska znižovania nákladov poľnohospodárov.

Zo skúseností s vykonávaním smernice, ako aj z nových vedeckých poznatkov o synergických účinkoch opatrení akčných programov zameraných na dusičnany vyplýva, že politika v oblasti dusíka si vyžaduje integrovaný prístup, v rámci ktorého sa zohľadní celý cyklus dusíka, a že vykonávanie smernice o dusičnanoch predstavuje významný prínos najmä z hľadiska znižovania emisií čpavku a skleníkových plynov, ako aj z hľadiska širšej otázky ochrany vody podľa rámcovej smernice o vode. V budúcnosti bude potrebné venovať viac pozornosti tomuto aspektu hospodárenia s dusíkom, ako aj primeranej a neustálej podpore zo strany vedeckej obce na úrovni jednotlivých členských štátov aj na úrovni EÚ.

Komisia bude naďalej spolupracovať s členskými štátmi na zlepšovaní vykonávania smernice v záujme spoločného cieľa ochrany vôd. Okrem toho v potrebných prípadoch bude naďalej podnikať právne kroky.